

علامه طباطبایی ریاضت عرفانی را تدریجی، دائمی و مبتنی بر شریعت می‌داند

ریاضت‌های موجود در عرفان‌های صوفیانه و نیز عرفان‌های بدلی نوپدید موقتی است...

موجود در عرفان‌های صوفیانه و نیز عرفان‌های بدلی نوپدید موقتی است و از منظر علامه طباطبایی ریاضت و مجاهدت عرفانی صحیح، مبتنی بر شریعت، تدریجی و دائمی است و از آغاز تا انجام آن، شریعت به شکل پیوسته و ممتد حضور جدی و فعال دارد.

حجت‌الاسلام محمدجواد رودگر، رئیس پژوهشکده دین‌پژوهی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) درباره شخصیت عرفانی علامه طباطبایی اظهار کرد: روایاتی که علامه طباطبایی در رساله‌الولایه آورده‌اند، ناظر به لایه‌های باطنی معارف عمیق عرفانی شیعی است و مستندات آن به لحاظ حدیث‌شناسی، کاملاً مشخص است و حتی در فصل پنجم یا خاتمه مرحوم علامه بیش از همه، حدیث معراج را مبنا و ملاک قرار داده و مصادیر و مسانیدی چون ارشادالقلوب، بحارالانوار و برخی آثار حدیثی دیگر را مورد استناد قرار داده است.

وی با بیان این‌که علامه همچنین ادعیه ائمه معصومین (ع) از جمله فرازهایی از مناجات شعبانیه، دعای کمیل و مواردی از این قبیل استناد کرده‌اند، افزود: احادیث و روایاتی که ایشان در فصل اول رساله آورده‌اند، ناظر به رازآمیز و اسرارمند بودن معارف اسلامی است و هرکسی نمی‌تواند آن اسرار و حقایق بطنی روایات را درک کند، مگر آن‌که به لحاظ فکری و روحی به مقاماتی رسیده و تعالی روحی پیدا کرده باشد.

رئیس پژوهشکده دین‌پژوهی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی بیان کرد: اتفاقاً احادیث و روایات استناد شده در فصل اول و نیز در فصل سوم و چهارم، به‌خصوص روایات مربوط به خودشناسی و معرفه‌النفس، روایاتی معروف و مشهور هستند که در کتاب‌های حدیثی و تفسیری ما بسیار به چشم می‌خورد و اتفاقاً جزء محکمت روایی ماست.

این محقق و پژوهشگر عرفان اسلامی اتکاء و التزام به شریعت را مهم‌ترین نقطه اتکای عرفان علامه برشمرد و ادامه داد: مهم‌ترین نکته‌ای که علامه طباطبایی در رساله‌الولایه، در کتاب &#171شيعه» (شامل مجموعه محاضرات و مکاتبات ایشان با هانری کربن) و نیز در ذیل تفسیر آیه مبارکه 105 از سوره مائده (جلد ششم المیزان) تکیه می‌کنند، شریعت است.

وی تصریح کرد: علامه طباطبایی شریعت را نیز جزء ظاهر و باطن و اسرار می‌داند و رابطه بین طریقت و حقیقت با شریعت را نیز یک رابطه وجودی، بلکه در واقع مجموعه این سه (شریعت، طریقت و حقیقت) را یک حقیقت واحد ذومراتب و به قول اهل فلسفه، مقول به تشکیک می‌داند؛ یعنی در واقع خود شریعت در بطن خود، طریقت را برای سیر صراط مستقیم سلوک الی‌الله و آن‌گاه سلوک فی‌الله دربر دارد.

شارح &#171رساله‌الولایه» علامه طباطبایی خاطرنشان کرد: علامه در فصل چهارم رساله‌الولایه با طرح نظریه برخی از کسانی که معتقدند شریعت مقوله معرفه‌النفس را مهمل گذاشته، در برابر این نظریه می‌ایستد و بر این ادعای خود شواهد بسیار می‌آورد و می‌گوید که هیچ‌جا چنین اهمالی به کار نرفته و شریعت تمام آنچه را که یک سالک در مقام سیر و سلوک و تجربیات عرفانی خود بدان نیاز دارد، در درون خود، آن را مطرح کرده و از درون همین شریعت، طریقت نمود پیدا کرده است؛ به عبارت دیگر شریعت در طریقت و حقیقت نیز حضور فعال و جدی دارد.

وی با اشاره به طرح نظریه اصناف و طبقات انسان‌ها از سوی علامه طباطبایی افزود: ایشان وقتی حرف اصناف و طبقات انسان‌ها را در سه طبقه مطرح می‌کند، بر آن است که شریعت، احکام عام و خاصی برای اهل اسلام، ایمان، ایقان و احسان دارد؛ یعنی برای هر کدام از مؤمنین و موقنین و محسنین احکام و شریعت عام و خاصی دارد و از همین روست که تعبیراتی چون &#171حسنات الابرا سیئات المقربین» به کار می‌رود؛ چون مقام مقربین به مراتب بالاتر از ابرار است و کاری که برای ابرار حسنه است برای مقربین سیئه (نه به معنای سیئه عرفی) تلقی می‌شود و آنان به قول معروف، از استغفار خود نیز استغفار می‌کنند، خلاصه آن‌که شریعت برای کسانی که در مراحل بالا قرار گرفته‌اند، احکام مختص به ایشان را دارد.

رودگر با بیان این‌که ریاضت موجود در عرفان علامه به لحاظ مبنایی کاملاً با ریاضت‌های موجود در عرفان‌های صوفیانه و نیز عرفان‌های بدلی نوپدید یا عرفان‌واره‌ها متفاوت است، تصریح کرد: علامه طباطبایی ریاضت‌ها و مجاهدت‌های را مبتنی بر شریعت

می‌داند و بر آن است تنها چنین ریاضتی است که انسان را به سرمنزل مقصود می‌رساند.

وی افزود: ایشان با استناد به روایت «الشريعة رياضة النفس« امیرالمؤمنین علی(ع) بر این نکته تأکید می‌کنند که این حدیث و فهم ما از مجموعه ریاضت و سلوك مبتنی بر شریعت، ما را به این نتیجه می‌رساند که ریاضت مبتنی بر شریعت، تدریجی و دائمی است و در تمام مراحل و منازل خود از آغاز تا انجام به شکل پیوسته و ممتد، شریعت حضور جدی و فعال دارد.

نویسنده کتاب‌های «عرفان قرآن« و «زهره آسمان« ادامه داد: آنچه که در ریاضت‌های غیرشرعی و ضدشرعی در بسیاری از عرفان‌های صوفیه جهله یا عرفان‌های سکولار و لیبرال امروز و نیز در ریاضت‌های موجود در بودیسم، یوگا و مواردی از این قبیل وجود دارد آن است که ریاضت‌هایشان موقتی و نه تدریجی و دائمی است و از همین روی امام(ع) فرموده است که عده‌ای برای فرار از ریاضت تدریجی دائمی، به ریاضت‌های موقتی پناه می‌برند و به تعبیر مرحوم علامه در رساله‌الولایه از «اشق« به «اسهل« می‌روند.

رئیس پژوهشکده دین‌پژوهی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی بیان کرد: ریاضت اشق، ریاضت مبتنی بر شریعت است که با استناد به آیات و روایات، انسان را به سرمنزل مقصود می‌رساند؛ بنابراین شریعت‌محوری و شریعت‌گرایی با تفسیر و قرائت اسلامی – شیعی و یا قرائتی که در عرفان اصیل اسلامی از آن خواهیم داشت، در واقع گفتمان اصلی سیر و سلوك عرفانی است که مرحوم علامه به دنبال آن بود و آن را مطرح می‌کرد.